

expurgeremus, ut depulsa plumbi, id est iniquitatis et peccati a nobis gravedine, ad cœleste diadema nostri regis, quasi aurum purissimum nos præparemus? Sed de his satis, quamvis præpostero ordine dicenda fuerint, præoccupando diximus: nunc ad ipsius signi magnitudinem, linguæ plectro et calamo scribæ accedamus.

CAPUT XI.

Die igitur qui jam dictam elevationem ordine temporis præcedebat, terminata synaxi vespertinæ celebritatis, non ita pleno, ut dignum erat, apparatu luminis neque etiam festivo conventu, ut decebat, turbæ popularis, nox propinquabat. Completoriisque peractis, tenebrarum horror jam lucernis egebat, ac quoniam quiescendi tempus jam venerat: monachorum singuli lecti sternia petierunt: custodibus in aula basilicæ relictis. A quibus more sibi solito, lucernis, nocturnis horis ardere suetis, accensis, atque universis per tota ædis spatia cereis extinctis, dum unus eorum, post minimi intercapedinem temporis, diligentiam templi observans, redisset: cereum ad sancti vestigia ardere solitum, ac paulo ante extinctum, fuso cœlitus ignis candore reperit radiantem. Quem dum ab aliis æstimat illuminatum: iterato credidit extinguendum. Sic a singulis vicissim sibi succedentibus tertio extinctus: tertio nihilominus apparuit cœlesti igne coruscus. Qua de re quod supererat in unum convenientes, ac singuli se eundem extinxisse memorantes, et quis ipsum reaccenderit conquirentes, ita eundem denuo extinguendum putaverunt, ut etiam carbonem, qui ex filo remanserat, emunctoriis digitis adimerent, probare volentes utrum rursus repetito luminis candore radiatilis appareret. Nec dum quippe rei tanti miraculi pleniter agnoscebant, quamdam tamen animo sollicitudinem de hoc facto, jam omni modo capiebant. Qua de re dum ipsum cereum **745** quarto reaccensum conspicerent, stupefacti, imo perterriti, quod quasi temerario, ut ita dixerim, ausu, eidem prodigio obviare extinguendo ten-

tavissent. ipsum toties evindicatum a lumine, ipsi concesserunt. Quid multis? Permissus est ejus esse juris, cujus virtutis majestate tantis vicibus apparuit invincibilis. Diu itaque super hac repentini novitate miraculi gaudio summo attoniti, tandemque dormitum euntes stupidos oculos soporiferæ tradidere quieti.

CAPUT XII.

Jamque nox ipsa tanto illustrata lumine prope transierat, et aurora rubescente matutinorum solemnitas propinquabat cum interea custodes grabatis, quibus quieverant, surrexerunt, ac de cereis septem maximis, qui ad caput viri Dei sub ipso mausoleo, intra cancellos sub conclavi positi stabant, duos gemino candore, flagrantem repererunt. Ex illo autem ad pedes posito quem paulo ante accendi viderant, unde isti ad caput statuti accensi fuerint, non dubitabant. Finitis vero matutinorum solemnibus, ac die jam clarescente, vulgata facti fama, omne monachorum agmen in basilicam venit, atque summæ sanctæ et individuae Trinitati, excelsis laudibus, vocibusque jubilantibus benedixit: missarum deinde solemnibus pro ejusdem honore patris, ultra solitum devotissime implevit. Cujus inexplicabilis melodiarum cantilenam diutius protelata, ego ipse qui hæc qualiacunque sunt, describo, coram positus, et audivi auribus, et ignem oculis vidi, atque hos etiam versiculos in ipsis concentibus pontifici dixi.

Lumen in æthereo quo clarus habetis olympo

Monstrasti monachis, præsul Amante tuis.

Da famulis ambire tuæ consortia vitæ,

Ut valeant donis participare tuis.

Hoc igitur, geminum divinorum beneficiorum munus, elevationem scilicet sacri corporis admirabilem, ac dationem ignis de cœlo missi memorabilem, summo devotionis tripudio, qui adfuere, celebrarunt, atque ut a posteris eorum honoretur, decreverunt credentes levamen adepturos æternum, qui ejus memoriam cum debita habuerint actione gratiarum.

EPISTOLA DOMNI PHILIPPI ABBATIS DE ELEEMOSYNA
AD ABBATEM JOANNEM ECCLESIAE S. AMANDI
DE PASSIONE SANCTORUM CYRICI ET JULITÆ.

Reverendo in Christo Patri Joanni Dei gratia Elmonensis monasterii abbati, et venerando sanctoque conventui frater Philippus modicum id quod est. Sicut arenæ ingenii vena deficiens, et impoliti sermonis egenæ complexio gestorum minuit dignitatem, sic antiquitatis situs: et exemplarium mendosa corruptio, devenustant honestæ compositionis ornatum. Quia quod antiquatur et senescit, prope interitum est, et rivus nisi de beneficio fontis vivat, arefcit. Quod in beatorum Cyrici et Julitæ passionis historia credimus accidisse, quam et nebula vetustatis offuscet et incompositi schematis obumbrat abjectio. Quæ, etsi inter apocrypha computatur,

non tamen victoriæ martyrum nubem falsitatis importat, quos pro veritate passos universalis ecclesia solemniter veneratur, et in regno gloriæ cum tacite Christi Jesu, refovet æternæ felicitatis amplexus. Quos signis et mirabilibus divina clementia suos esse testatur, et inter electos sortem eorum esse declarat, sicut per Isaiam dicitur. Liga testimonium, et signa legem in discipulis meis. Ad discipulatum fidei, ligavit eos testimonium Jesu, et lex veritatis per Spiritum sanctum, signata in cordibus eorum. Cujus assertionem fideliter probati, coronam vitæ possidere merentur et regnum. Apocryphum quidem, secreti clausuram, non vitium falsitatis edicit,

eum rei manifestæ scriptor ignotus est, et actionis **A** claræ tractator occultus, quemadmodum liber beati Job, licet pro incerto auctore dicatur apocryphus, meriti tamen excellentia inter agyographa numeratur. Sic triumphus celebris martyrum beatorum, licet cum gloria frequentetur, quis eorum tamen acta conscripserit, latet incognitum. Ad ea corrigenda, vestra me cogit auctoritas, et affectus excitat charitatis, in qua vobis debeo quidquid possum, non verbo neque **746** lingua, sed opere et veritate. Omissis igitur quæ in ea loquacitas extulit, depressit inscitia, corruptit annositas, incuria profulgavit, exemplarium transfusio negligenter egesta

confudit, dejecit falsitatis coannexa suspicio, quod ab emendationibus sumptum est scriptis, stylo veritatis expressi: non ordine verborum, sed gestorum majestate servata. Verum quia livoris est proprium semper aliena rodere, depravare sincera, splendida nube detractionis involvere: non ambigo nostris inceptis venena protervi murmuris sine pietatis occursura iudicio. Unde sinceritatem vestræ dilectionis obtestor, ut aculei sævientis vulnus inflicto, sanctæ intercessionis cataplasmate soveatur: et gladius eorum intret in corda ipsorum, qui linguas suas ardentem exacuunt, ut opus fraternum nequitie susurris valeant incestare.

PROLOGUS.

Sapientie divinæ mirabilis altitudo sicut eminentis **B** est gloriæ, sic fidelibus suis abundantem prærogat materiam laudis, quibus secundum divitias bonitatis suæ, notam facere dignatus est excellentem potentiam suam, et gloriam magnificentie regni sui. Frenavit eos laude sua, ne intereant, et in confessionem sui nominis excitavit, ut quod animi virtute penetrare non prævalent; amoris instantia prosequantur. Laudent in operibus potentiam, sapientiam in dispositionibus, in beneficiis clementiam, majestatis unitatem in consideratione magnitudinis admirentur. Hæc operum suorum progressus multiplices, sic cuncta diffinitione complectitur, ut ab eorum comprehensione, nostra nos sejungat infirmitas: et intelligentiæ nostræ conatus virtutis obruat magnitudo. Viam tamen aperit misericordia **C** miseriæ fluctuanti, quæ sermones suos coronat circumstantia veritatis, et in vacuum cedere non expectat, quod in ædificationem roboris nostri, fideliter proferre dignata est. Aporiamus quidem sed non deficimus, quia « ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus (1 Cor. xiii); » et Apostolum æquentes ad bravium perfectionis nos extendimus, quod in præsentî comprehendere nequaquam sufficimus. Cujus enim tam perspicax sensus, intelligentia subtilis, arguta ratio, vivax memoria, vel efficax esse valet ingenium, ut complexionis hujus audeat se conselum profiteri? Quia juxta Apostolum: « Incomprehensibilia sunt opera sapientie Dei; et investigabiles viæ ejus (Rom. xi), » in effectibus **D** tamen semita quædam cognitionis elucet, ut saltem posteriora videamus, qui faciem non sufficimus contemptari, sed transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu, fidei passibus enitentes, in æternæ perventionis amplexum.

Sicut enim radium solis in nube suspicimus, quem in virtutis suæ lumine coruscantem aspicere in directum minime sustinemus, sic in agone martyrum, carnis infirmitatem considerantes, et horrendos pœnalis injuriæ cruciatus, divinæ virtutis prædicamus triumphum mirabilem, qui ferociam perse-

quentium fregit, qui crudelia tormentorum machinamenta consumpsit in nihilum; et contra legem carnis, patientiam gloria, tortorem confusione perfundit. Hæc in omni ætate et sexu, voluntatis suæ testimonia credibilia facta nimis commendat ad omnem conscientiam hominum, eorum qui non veritatem Dei in injustitia detinent; sed exercitatis sensibus, mirabilem Deum in factis mirabilibus confitentur. Quod natura non habet, usus non recipit, non admittit ratio, non concipit intellectus; et sensus homani circuitus multiplex non attingit, credulitatis gradibus assequi necesse est, et in operum magnificentia, virtutem majestatis condecet venerari. Cum enim beati Cyrici gesta releguntur, cum passionis ejus celebris recitatur historia: quis triennem puerum prudentem in responsis, in suppliciis fortem, in confessione disertum, in gratiarum actione fidelem, in martyrii agone mirabilem, non mente refugiât, et a naturæ legibus, judicet alienum? Si ad virtutem formatur infirmitas, si fragilitas accingitur robore, si ad viriles animos exurgit infantia, diserte loquitur lingua balbutiens, si non cedit imbecillitas passioni; quis hic alium credat operari, nisi divinæ virtutis accessum? Si fortitudine sexus muliebris accingitur, si ad parvuli sui tormenta, maternus animus non fatiscit, si affectuum transfiguratur effectuumque proprietas, si naturalis institutio a suo ordine demutatur: quis auctor est? Ille profecto, cujus omnipotentia in omnibus et super omnia mirabiliter operatur, qui est benedictus in sæcula. In omnibus his, operationis ejus radius solemniter elucet: et opera fidelium, lumine suæ visitationis illustrat, sicut scriptum est: « Omnia opera nostra operatus es in nobis, Domine (Psal. cxvii). » Hujus incomprehensibilis virtus, singulare et prædicandum sæculis omnibus tropæum Cyrici martyris et Julitæ matris ejus erexit, dans fidei meritum, gloriam certamini, fragilitati constantiam, virtutem confessioni, labores ad requiem, tormenta referens ad coronam.

PASSIO

SS. MARTYRUM CYRICI ET JULITÆ MATRIS EJUS

CUM SOCIIS EORUM.

747 Beata Julita, Isauriæ provinciæ non ignobilis alumna, de civitatis Iconiorum primoribus, carnis ducebat originem: sed ornatu morum et fidei gratia, studioque virtutis, supra dignitatem generis eminebat. Hæc virili destituta solatio, triennem adhuc alebat parvulum, Cyricum nomine, quem cum lacte carnis, primordialibus fidei rudimentis erexerat, et in eum docuerat credere, cujus verbo cœli firmati sunt: cujus spiritu omnis eorum virtus durat et consistit ornatus. Hæc spiritualibus accensa desideriis, ornabat operibus fidem, divinæ legis meditatione justitiam, virtute castimonix sanctitatem et ad exemplar cœlestis imaginis, se circumspeditione sedula componebat.

Agente igitur in fascibus Aurelio Alexandro, qui ab Augusto Cæsare, vicesimus Romanum regebat imperium; exorta est contra ecclesiam dura tempestas: et emissis in orbem decretalibus edictis, imperialis crudeliter detonabat indictio, ut sacræ fidei professores, aut idolis immolarent, aut suppliciiis gravibus urgerentur. Turnebat in immensum spiritus procellæ, et exaltabantur ad submersionem fidelium fluctus ejus; et illis gratiæ furor ingrati turbinis vehementius imminabat. Trabebantur ad delubra Domini sacerdotes; ad nefanda libamina cum prælatis populus cogebatur; applicabantur pœnis quos in fidei confessione virtus inviolabilis uniebat, et quia impietatis sacrificia detrectabant, se ipsos Deo in odorem suavitatis offerebant hostiam salutarem. Ascendit fumus in ira gravis; et ignis a facie ejus exarsit, ascendens in partes finitimas proximi orientis, Isauriamque et Pamphyliam, ac loca contermina suo terrore concussit.

Impietatis cohæres et nominis, præminebat regionibus illis præses impius Alexander, qui tanquam leo rugiens et paratus ad prædam (*Psal. xvi*), immanitatis spiritu in servos Domini procaciter ferebatur, de sanctorum sanguine, de cæde fidelium, de crudelitatis ministerio, imperatoris gratiam, senatus favorem, et nominis sui gloriam gestiens aucupare. Absorbebat plerosque, nonnullos terrebat: multis dictabat fugam vel cogebat ad latebras, turbinis hujus, et iniqui turbatoris insania, quem ad dispergendas et perdendas oves Christi, præceps armabat impietas, et animabat insolentia singularis. **D** Matrona fidelis sibi consulens et parvulo suo, nec tam sibi quam parvulo timens, juxta persuasione evangelicæ providentiam salutarem, de civitate sua fugit in aliam; et in Tharsum Ciliciæ latentem commovit effugio.

A Si furoris impetum sancta mulier declinavit, non turbatae mentis aut fractæ virtutis est signum, sed providæ dispensationis et humilis animæ nota certissima. Nunquam enim de se præsumit cultor humilitatis animus, nec in magnis ambulat, nec in mirabilibus super se; sed prudenter explorat divinæ consilia voluntatis; et omnia superno committit examini. Finis acceptus coronat initia, et actioni nomen et meritum consignat affectus. Quo affectu virago nostra secesserit, sequentis paginæ declarat historia. Familiares proximorum subterfugit affectus, et blandimenta carnis et sanguinis, ne persecutionis ingruente malitia, sanctis aliquid auribus instillarent, quod molliret animum, quod constantiam virtutis everteret, quod mentem sanctam a via et veritatis testimonio revocaret.

B Peragratis interea regionibus adjacentis provinciæ minister sceleris Alexander, ad locum ubi latitare disponebat beata Julita, spiritu proterviæ ducente pervenit. Ibi juxta consuetæ malitiæ morem, fidei sanctæ cultores missis apparitoribus perquiri diligentius jubet, et suis tribunalibus exhiberi. Atroci proposita jussione, ut aut diis libamina solverent, aut exactione pœnarum læsæ divinitatis injuriæ solverentur. Inquisitione facta matrona venerabilis a ministris nequitæ reperitur, et præsidis oblata conspectibus, nomen, genus, patriam titulumque religionis interrogata, constanter edisserit, et se Christianam sermone publicat expedito. Cujus devotio prompta, fidens animus, vultus alacris, prudens eloquium, confessio celebris, fidelis constantia, sicut enarrant gloriam Dei, sic tyranno nubem confusionis important. Compressa tamen interioris cordis exacerbati molestia, velut salutaribus monitis aggressam comiter adhortatur, ne a religionis antiquæ cæremoniis, ne a generali deorum reverentia, ne ab imperatoriæ majestatis indictione recedat, sed ad promerendum potestatis utriusque favorem, salutem suam victimis redimat et incenso. Quia sicut paratur acquiescentibus gratia, sic contemptoribus finis inglorius et horror imminet tormentorum. Matronæ pectus in solido constitutum nec feralis admittit venena consilii, nec pœnæ metu solvitur ad delictum. Replicat monita præses, minasque congenerat, ut animum sanctum provocet ad ruinam. Sed intentio sacrilega, quasi unda scopulis illisa retunditur, et **748** velut columna immobilis in edificio veritatis, in neutram partem fidelis animus inclinatur.

Subit inter hæc animum sanctæ matris, relictæ post se parvuli pia memoria, graviterque angitur animo, quod absque eo venerit in conflictum. Credibile est mulierem sanctam timuisse, ne sine materni moderatione solatii, deprehensa frangeretur infantia, vel agonis sui dulces percipere fructus, sine tam dulci pignore noluisse. Cum enim suæ consummationis instare videret articulum: non tutum satis arbitrabatur imbecillum post se puerum manere superstitem, ludibriis alienæ crudelitatis expositum et tantæ concertationis ignarum. Nec pium pia genitrix æstimabat, si filium deserens, æternam tenderet ad coronam, quem ad hoc devote sustulerat, ut sanctorum civis et hæres fieret paradisi. Maluit enim ad regnum morte transferri, quam vitæ infelicis commercio perpetuæ mortis initiare comitia.

Illius igitur iudicio præeunte perquisitus Domini puer, et delatus in publicum; primo quidem a præside juxta humanitatis officium, ætatisque mensuram, blanditiis attentatur, et lactei sermonis illecebra, dehinc terroribus et minarum pulsatur aculeis.

Sed fidelis Deus, qui suos in tentatione non deserit, qui Joannem intra viscera materna conclusum, prophetali gaudio docuit exultare, qui sine ministerio vocis humanæ simplicibus et indoctis, Scripturarum patefecit arcana, qui unius linguæ viros, in linguis igneis linguarum omnium sermonibus erudit: trienni adhuc puero suo, exercitati sensus, et eruditæ linguæ ministravit ornatum.

Ad primum igitur interrogationis occursum Christianum se esse voce libera profletur, nec a professionis hujus aliquatenus deflectere velle sententia.

Miratur præses, et requirit instanter, unde nominis hujus hauserit memoriam tam solemnem, unde religionis hujus susceperit instituta. « Miror, ait beatus Cyricus, insipientiam, » hoc a puero velle sciscitari, cui nec tempus ad studium, nec ad intelligentiam sensus, nec ætas suppetit ad doctrinam.

Excandescit in iram truculenti judicis atrox immanitas, et totum possessor iniquus excitat in furorem. Et quemadmodum propheta insipiens subjugalibus ore correptus est et confusus, sic judicem iniquitatis induit de pueri sancti confessione confusio.

Scintillantes oculi, suffusa facies, minaces gestus, incompositus sermo, vocis acerbitas, totius corporis status instabilis, mentis insaniam signis evidentibus eloquuntur. Eructat flammam cordis iniquitas, et in iracundia terræ loquens, cædi jubet infantem Salvatoris præconia prælocutum. Confessio veritatis tormentis arguitur, et innocentæ poenis iram pascit impietas, non naturæ parcat, non miseretur ætati, sed immanem fractus in belluam, contra puerum Domini tonat minis, grassatur verberibus, et in cacumen furoris erigitur. Sed qui murra mundi eligit, ut confundat fortia; et in contemptibilibus arguit contemptores: agonistæ suo præbet inter flagella constantiam, et ab uberius consolationis paternæ, dulcore piæ suavitalis inspirat.

Innocentes igitur manus et simplices oculos in cælum reverenter extendens, gratias agit indica gratiarum, et ministris insultans congeminat: « Christianus sum, Christianus sum. » Et quoties vocem sacræ confessionis emittit, toties in eo reparantur vires; et nova virtus cum sustententia propagatur. Stupore perfunditur præses: et lictorum confusa ferocia plus animo fracta est, dum penas infligit, quam posset affligi, qui videbatur afflictionibus subjacere.

Reverberata igitur in se malitia subsidit ad modicum, et interjectione temporis demittit insaniam, ac pervicaces refrenat affectus.

Spatio tamen propositæ intercapedinis evoluta; venerabilem Julitam cum filio jubet præses suis tribunalibus exhiberi. Replicat monita, consilia suggerit, incitamenta cumulat, persuasionibus urget ut a pertinacia cedat, et deorum cultibus ac imperatoris obsecundet edictis. Perstat immobilis fidelis matrona, et aure surda præterit quidquid a præside peroratur. Ille, ubi nihil preces, nihil monita, nihil consilia proficere videt, diversa præcipit tormentorum genera præparari, et ad impaginationem virtutis instrumenta crudelitatis instaurat. Torquetur beata Julita, torquetur et Cyricus. sed fidei virtutem, veritatisque constantiam, impietatis machina non absumit. Stat virago venerabilis, fortitudinis exemplum, patientiæ titulus, pietatis oraculum, fidei satio, constantiæ firmamentum, testimonium sanctitatis, corona justitiæ: nec pœnarum succumbit horrore, nec fessa cruciatibus, animo minoratur.

Erubescit præses et gravius angitur, quod insuperabilis martyrum virtus, inviolabilis fides, læta constantia, secunda confessio, quæstionibus non succumbant, quod inter cruciamenta magnanimi, inter injurias alacres. inter pressuras erecti solide perseverent, plusque patiendo fortes emineant, quam puniendo tortor insaniens. Cujus enim vel sexuum pectus, vel duriora metallis viscera, stupor et admiratio non percellant, cum pœnalis acerbitas, mulieris non frangat animum, parvulum non extinguat? Cum suppliciiis forti resistunt animo vas fragile, femina, puerulus ævo tener, viribus impar, sensibus immaturus? 749 Genus grave confusionis est victo victoris indignitas, cum forti dejecto gloria tur inferior; et qui superior videbatur, recedit inglorius. Vicissitudinis hujus præsidem pulsat injuria, et toto rancescit affectu, quod inter tot afflictiones victrix exultat infirmitas.

Subductos igitur pœnis inclytos bellatores, ætissimo recludi jubet ergastulo: atrociori æviens astu, quam si eos sententia supremæ damnationis absumeret. Arbitratur enim quod squalore carceris afflicti, confecti tædio, inedia macerati, minus fortiter supplicia renovata sustineant, et a proposito fidei levius avertantur. Facultas hæc non virtutis humanæ, sed muneris est divini; nec martyrii triumphus est de merito, sed per gratiam dispensatur.

Per gratiam virtus in infirmitate perficitur, et in tribulatione iustitia pulchrior evalescit. Coruscet in professoribus fidei cœlestis auctoritas, et de cœlo victoria præstatur humilibus. Traducit in contrarium machinas præsidis arbiter æquitatis, et quod ad exterminium parabatur, Dominus disponit ad gratiam, sanctisque suis gloriam propagat et meritum.

Erant in eadem custodia quadringenti circiter quadraginta quatuor viri, quos diversis ex causis una sententia carceralibus claustris ingesserat. Hos ignorantiae tenebris, et culparum nexibus involutos, urgebat vitæ præsentis adversitas, et mortis æternæ dura manebat accessio. Horum miserata periculum, compassa miseriis, errori condolens beata Julita, damnationi convenienter occurrit. Aperit sacramenta fidei, redemptionis ordinem pandit, baptismi gratiam prædicat, promissa sanctis æterna gaudia repromittit, si religionis Christianæ pareant institutis. Non esse deos, qui publice colantur, prudenter edisserit. Idolum cum natura divina nihil habere commune, constanter enuntiat, sed esse opus hominis sensu vacuum, ratione carens, facultatis expers: ludibrium dæmonis, salutis contrarium.

Unam esse Patris et Filii et Spiritus sancti salvificam deitatem, nec aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri. Hujus majestatem nulla principii, vel finis circumscribit angustia, nulla temporis aut loci spatia metiuntur, sed æternaliter in se manens innovat omnia, et sicut misericorditer erigit confidentes, sic iudicio veritatis obruit induratos.

Exhortatione tam sedula mulieris sanctæ, et singulari parvuli confessoris exemplo, tota illa suppliciiis ascripta multitudo convertitur, abdicat gentilitatis errorem, fidei documenta reverenter excipit, Christi nomine se postulat insigniri, et in libertatem gloriæ filiorum Dei fidei ministerio reparatur.

De nominatione sola dulce libertatis est nomen, sed experimento gratius, usque lætissimum. Angebat eos primo metus mortis, conscientie reatus, expectatio pœnæ, squalor carceris, famis injuria, desperationis incessus, crudelitas ministrorum. Nunc animati fide, regenerati in spem vivam, virtute divinæ charitatis erecti, liberis mentibus, voce publica Christi præconia personant, præsentia despiciunt, ad æterna suspirant, et de cœlestis beneficii munere gloriantur. Felicius judicant pro Christo vitam ponere, quam inter mundi delicias vivere purpuratos.

Nuntiatur Alexandro rebellasse filios carceris, et ad divinitatis injuriam, contra decreta principum, Christiani nominis factos esse collegas, et ore blasphemio culturam numinum detestari, crucifixi gloriam prædicare. Correptus insaniam præses, suis eos mandat conspectibus præsentari, ut quod suggeritur, præsentem probet indicio. Educti de custodia, fidei professores, nihil animo mutati, vel terrore nutantes, se Christianos esse voce consona profiten-

tar. Præses indignatione concepta, velut clybanus, furoris sui jaculatur incendium, prolataque sententia gladiis in sanctos animadverti jubet: et conciam frustration corpora, partimque dispersa per agrum, insepulta manere decernit. Exsequitur lictorum manus ferale jubentis imperium, et effusa decollatorum viscera crudeli dissipatione dispergit, ut aliis fierent terroris exemplum, et fidelibus non crederentur post mortem beneficium posse præstare. Nil agis Alexander inique, nil proficis. Quos trucidas, angelis conserti regnis cœlestibus inferuntur. Perire non potest quod tam irreverenter exponis, resurrectionis gloria, quos perimis, in integrum reformabit, et præsentis corruptelæ jacturam felix incorruptio possidebit. Injurius est sibi, qui naturæ jura convellit, nec discrepat ab insano, qui sensu carentia tormentis interrogat, vel in examine cadaver exeret ultionem.

Vivunt cum Christo, regnantque feliciter, et beatis intersunt ordinibus, quos tanta crudelitate persequeris, nec sentit caro mortua quod intentas, nec felicem spiritum turbare potest carnalis injuria. Deus ultionum Dominus libere aget, qui et illis pro patientia gloriam, et tibi pro malitia perenne supplicium compensabit.

Sanctis igitur martyribus taliter consummatis, cum jam tempus instaret, ut beata Julita cum filio gloriosi certaminis expediret cursum laudabilem, et pretiosas merces, maris hujus ereptas naufragio, in portum pacati littoris explicaret, recrudescere **750** coepit Alexandri ferox improbitas: et adversus sanctos Dei nova coepit excogitare genera tormentorum, quibus aut eorum constantiam frangeret, aut furori suo remediabilis vindictæ pararet obsonium. Sensus enim malorum immutabilis est, et superbia eorum qui te oderunt, Domine, ascendit semper. Exagitabat eum gravius iracundiæ motus, et ardentius æstuabat; quod plus humilium patientia posset, quam principum terror et eminentia potestatis. Torquebat eum, quod mori gloriosius æstimabant, quam sublimibus obaudire, vel inter gloriosos terræ pacatum tenere consortium. Universa igitur suæ crudelitatis arma jubet attentius explicari, et per singula sanctorum membra specialia, singillatim jubet sui furoris argumenta distribui. Sed matrona laudabilis et puer virtutis egregiæ, forti animo, sereno vultu, alacri constantia, quidquid irrogatur, patienter excipiunt, et in laude Christi felici sustinentia perseverant.

Alexander adversus eos ubi videt suam nihil prævalere sævitiam, capitali jubet punire sententia, et quam votis omnibus affectabant, relinquit sanctis victoriam, passionum victus injuriis, quas jubebat victoribus irrogari. Quanto enim sanctorum corpora gravioribus sunt exarata suppliciis, tanto eos gloriosiori de tyranno triumphus erexerat; et pro confusione sua duplici et rubore, cum palma victoriæ, manipulos gaudii reportabant, in terra sua duplicia possessuri. Laudabunt recti partem eorum,

et in eis laudabitur qui fecit eos; qui labores ad requiem, ad refrigerium poenas, certamen evexit ad palmam. Laudabilis plane, mirabilisque victoria, cum per passiones hujus temporis, æternum lumen revelatur in sanctis; et momentaneum hoc ac leve tribulationis æternum gloriæ pondus operatur in eis, ad videndum in bonitate electorum Dei, ut laudetur ipse cum hæreditate sua, et incorruptionis thronus sicut sol in conspectu ejus, et luna perfecta in æternum, et testis in cælo fidelis Christus Jesus, perfectæ similitudinis in eis exerat dignitatem. Hic beata mater et invicta martyr, sexus vicirix et sæculi Julita gloriatur exultat, non sibi timens aut soboli, sed cum ea cælestis benefici plenitudine gloriatur, et revelata facie contuens Redemptorem, dem sua et filii sui imarcescibili gloria, majestati divinæ gratiarum replicat actionem, cui est honor per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

Incipit translatio sancti Cyrici.

Laudemus viros gloriosos et patres nostros in generatione sua, quibus multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua. Olim in loco Elnonensis monasterii, ubi sanctus Amandus corpore quiescit, divitiæ salutis, hoc est sapientia et scientia affatim exuberaverunt, atque odorem suum quaquaversum diffuderunt, ita ut inde multi haurirent, unde aulis potum porrigerent. Verum quia scientia inflat, charitas vero ædificat (*I Cor. viii*); per inflationem scientiæ, visa est sapiens charitas; et clara sapientia eo loci rarescere, sicut in consequentibus erit videre. Denique inibi vigeat studio quisquam sapiens nomine Milo; qui sub alis scholarum nepotem suum fovebat Hucbaldum, liberalium artium emolumento. Assæcta nempe, ut ingenii sui caperet experimentum, composuit de sancto Andrea modulamen antiphonarum; sed et quarundam laudum habentium, quæ vere pia laus, initium. Quod ubi didascalus vix tandem agnovit, graviter tulit, atque ei scholarum aditum denegavit: conquerens eum velle super se, nomen usurpare philosophi. Et quia locus tunc temporis carebat abbate, accedens ad priorem, nimis discipulum infamat arrogantia, protestatusque est se et illum, nequaquam posse in eodem habitaculo degere. Ille accersens Hucbaldum, rogavit majori cedere, donec mitigata ejus animositate, quæ tunc recens fervebat, ad locum repedaret proprium cum pace. Cujus acquiescens consilio urbem expetiit Nivernensem, quam quidam fundaverat Nivo. Ubi cum moraretur cum episcopo, ita ejus hæsit contubernio, ut comes ipsius fieret in omni negotio. Nam idem pontifex eum sic accivit familiarem, ut suam ei crederet suppellectilem. Et quia antistes educendo pubertatis incrementum acceperat Rhemis, jussit eum modulatorem fieri, super historia beatæ Cilinæ sancti Remigii matris. Habebat autem sæpedictus pontifex secum inter sacrata ministeria, corpus sancti Cyrici, parvi infantis et magni martyris. Accidit vero ut fatigaretur præsul acri dolore corporis, ac mortis periculum sibi sen-

tiret adesse. Tunc advocans Hucbaldum: hoc famine alloquitur amicum. Gravissime invaletudinis in tantum afficior tædio, ut intelligam me posse nullius medelæ juvari adiniculo, neque levare remedium. Quocirca frater amantissime, quia meis usibus hæctenus te devote novi deseruisse; nolo nunc ingratum dimittere. Quia ergo mea omnia in tua sunt notitia, pando quid habeam, unde tibi fieri valeat recompensatio digna. Quod audiens Hucbaldus, respondit episcopo jam hilarior factus. « Unum est, Domine Pater, in tua, possessione, quod si mihi contingat habere, magnipendam devotionem servitutis meæ. Quantitatem auri vel argenti minime quero, aut cæterorum hujusmodi; sed tantum corpus sancti Cyrici. » Hoc audito, episcopus vultu subtristi respondit Hucbaldo: « Excedit quidem modum tua petitio, tamen ne videar velle fraudare te **751** promisso, discede quantocius arrepto corpore sancto. » Tum ille asportans clam martyris ossa, in sistariis suis reposuit, fideli furto sagacem adjungens industriam, scilicet ut tam mundus thesaurus, inter immunda minime quæreretur vasa. Interim clerici et famuli diversis negotiis occupati, postquam didicerunt Hucbaldum abscessisse, cœperunt mutuo loqui ne quod detrimentum reliquerit post se, quippe cui cura rei familiaris credita fuerat a pontifice. Tandem illo jam longius progrediente ab urbe, confabulantes ad locum pervenerunt, ubi martyris corpus conservari arbitrabantur. Quo non invento, animadverterunt se subdole præventos familiari damno. Quid multis morer? Illo fugam accelerante: isti fugientem prosequi maturavere. Respiciens autem Hucbaldus, ubi si circumventum ab hostibus vidit: silvam contra se positam penetrans, ab equo descendit: genua flexit, orationem fudit, votum etiam vovit, quod si se perferri sanctus martyr, Christo auxiliante permitteret ad cœnobium Elnonense: in medio templi atrio locatus singulariter veneraretur a plebe. Moxque conscendens equum, juxta velle suum, cito saltum transmeat ipsum. Illi vero ut nec vestigia ejus reperire potuerunt, per silvam errantes, redierunt, eum alio iter habere conjicientes. At ille gavisus se cum thesauro illo cælesti evasisse, pergebat ad monasterium usque properans Elnonense. Igitur nocte quæ diem præcedebat, quando ingressurus esset sancti Amandi oratorium, apparuit ipse sanctus Amandus cuidam monacho clinico in domo infirmorum, cui paralysis dissolverat compages membrorum. Et digito tangens ejus vitalia pectoris: « Surge, ait, incolumis, atque hoc signo commone fratres, ut præparent se ad obviandum Hucbaldo cum crucibus et cereis, afferenti corpus sancti Cyrici martyris. » Qui parens jubentis mandato, interfuit processioni, haud sine stupore cernentium præmaximo. Tum vero Hucbaldus sui memor voti, accelerans artifices lignorum, fecit in media templi testudine congruum pro posse habitaculum construere, quo locarentur sancti ossa. Quod cum esset

factum est velocitate, ac eo sanctæ positæ sunt reliquæ.

Quare ædificatum est ibi altare, coram quo incubans crebro Hucbaldus, devotis interpellabat martyrem precibus. Unde contigit ei quoddam præ-sagium, quod nequaquam silentio duximus comprimendum. Cujusdam denique noctis conticinio, quiescente ipso cum fratribus, adest in visu ei sanctus Cyricus, a quo tali alloquio perterrefactus. Noveris vitæ tuæ cursum in brevi terminandum; scilicet hoc anno, die quinto post passionis meæ triumphum. Quære ergo aliquem de coelestis curiæ primatibus, qui tibi existat apud judicem districtum causidicus. Statim Hucbaldus somno excitus, minime adhibuit fidem visioni, nisi rem a Deo disquireret prostratus sancto martyri. Nam veniens ad ecclesiam ante altare ejus, solito stratus humi, devoto supplicavit affectu, quatenus utrum esset vera visio, an phantasmatis illusio certus redderetur, ipsius interventu. Cumque oraret attentius, subrepsit ei somnus, et ecce sanctum sibi astare intuetur oculis intellectualibus, atque iterare quæ dixerat verbis amicabilibus. « Ne ambigas, inquit, super iis quæ dixi; sed quia te hactenus in multorum memoria sanctorum exercuisti, jam antequam ista vita decedas, satage in ecclesia per te plus solito fieri commemorationem coelestis clavigeri. » Ad hæc illæ expergefactus sustinuit donec fratrum fieret conventus; et tunc cum satisfactione, quæ viderat, quæque audierat notificavit omnibus. Licet vero quodam afficeretur tædio animi, quippe qui crederet sibi diem extremum imminere, conditione communi, de historia sancti Petri cœpit ut ægrotus ab infirmitate modulari, in plateis dicens ponebantur infirmi. Cui cum proximus foret dies quo didicerat hinc migraturum se, cœpit languentibus membris, viribus corporis delicere. Perveniens quoque, ut ita dixerim, usque ad portas mortis: accepit viaticum Dominici corporis et sacræ un-

ctionis, atque nonaginta circiter annorum, anno Domini nongentesimo tricesimo, die Dominico, duodecimo Kalendas Julii diem obiit, quemadmodum audierat in somnis. Fratres autem cernentes visionem præfatam, nullatenus cassari, sed veluti auribus hauserant, consequenter ratam heri, quicumque mente titubaverant antehac de præsentia sancti; ducti pœnitentia ipsi et omnes alii extulerunt se in laudes Dei. Verum quia deerat ipsis, unde decorarent mausoleum tanti martyris: tabescebant utique animis, processu vero temporis, successoribus eorum sic adminiculata est super hoc clementia Salvatoris. Matriona nobilis ac præpotens, Suzanna videlicet regina, locum adiens orandi gratia, cernens minus condignam habere thecam tanti martyris ossa, cœpit cogitationibus fluctuare intra suorum internorum secreta, quo pacto corrigere valeret, quæ circa ipsum erant eatenus neglecta. Tandem igitur animo roborata, non distulit admovere artificum, necnon et cæmentariorum molimina: dedit quoque monachis auri et argenti plurima, demandans fieri opere anaglypho, feretrum, tabulamque coram altari, ac desuper ipsius passionis gesta, sed et in circuitu decenter distingui pario lapide, ac nigro ædiculæ speciosæ amœna. **752** Quod affabre industria insistentes, sagaci mirifice manciparunt affectui. Hoc autem opus omni dignum admiratione, perseveravit usque ad concrenationem ecclesiæ. Non ergo pigeat fratres frequentare memoriam ipsius, ad quos sponte sua tantus perlatus est thesaurus, quoniam ut ante nos dictum est, laus quæ de membris dicitur, ad caput referri non dubitatur. Ita demum præsentis illius suffragio liberabuntur veneratores ejus ab omni malo, largiente rege superno, qui vires ad toleranda tormentorum acerba suppleverat ipsi tenello, atque facundiam suggesserat infantulo, quo intercedente liberet nos, quæsumus, ab omni hoste, qui cum Spiritu sancto regnat Deus, in Patris majestate. Amen.

PASSIO S. SALVII MARTYRIS.

PROLOGUS.

Domno Hugoni Ecclesiæ S. Salvii venerando priori F. Philippus Ecclesiæ in Bona Spe humilis prior, salutem et orationes. Petit a me vestra dilectio quod me posse facere nec sensi nec sentio. Neque enim novi vitas et merita sanctorum scripto memori commendare, cum scribendi nec usum nec peritiam mihi possim vel debeam arrogare. Qui autem hoc agere sibi fidens aggreditur, si non sufficienter vel saltem convenienter exsequitur, videtur quidem et sanctorum de quibus loquitur meritis derogare, et sibi ipsi præsumptionis maculam irrogare. Miror itaque cur mihi hujusmodi operam injungatis, Ino ab

abbate meo injungi faciatis, quam me posse exsequi penitus ignoratis, dictum est quidem vobis ut audivi quod illius mei Augustini Hippouensem episcopi doctoris egregii vitam aliquam descripsi, ubi ea quæ de illo noveram, non ut voluntas, sed ut facultas data est, dixi. Ad quod aggrediendum me compulit quorundam fratrum meorum crebra communitio, et ejusdem confessoris tenera qua eum amplectebam, dilectio. Ut autem verum fatear, nihil tale vel ante vel postea feci, quia nec ingenio nec studio ad tale quid sufficienter agendum profeci. Unde rogatus a vobis, imo ab abbate meo, exigen-